

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การออม คือ ส่วนของเงินรายได้ที่เหลือหลังจากหักค่าใช้จ่ายออกไปแล้ว โดยเงินส่วนนี้จะเรียกว่าเงินออม การออมจะเพิ่มขึ้นได้หากบุคคลนั้นเพิ่มรายได้โดยการทำงานมากขึ้น ใ้เวลาว่างในการทำงานพิเศษ ปรับปรุงงานที่ทำอยู่ให้ดีขึ้น ในทางกลับกันการลดรายจ่ายก็สามารถทำให้บุคคลมีรายได้เพิ่มขึ้น (พงศกร รัตนานุกรณ์, 2551) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนักเศรษฐศาสตร์ยังคงให้ความสนใจและมีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมการบริโภคและการออม

งานวิจัยชิ้นแรกที่ได้มีการศึกษาพฤติกรรมการออมในระบบเศรษฐกิจอย่างครบถ้วนและเป็นระบบได้แก่ Keynes (1936) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่าแรงจูงใจที่ทำให้คนออมเงินมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน แรงจูงใจเหล่านั้นมีหลายรูปแบบ เช่น การออมเนื่องจากการวางแผนการใช้จ่ายในชีวิต การออมเพื่อเป็นมรดกแก่บุตรหลาน การออมเนื่องจากเปลี่ยนแปลงทางสนิยมการใช้จ่าย การออมเพื่อความต้องการในการซื้อสินค้าคงทน การออมเนื่องจากผลตอบแทนและการเพิ่มค่าของสินทรัพย์ การออมเพื่อการลงทุนทางธุรกิจ การออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในชีวิต การออมเนื่องจากมีลักษณะนิสัยตระหนี่ และการออมเนื่องจากความรู้สึกที่ต้องการมีเอกภาพทางการเงิน (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2551)

ต่อมานักเศรษฐศาสตร์ได้มีการศึกษาพฤติกรรมการออมอย่างเป็นระบบ รวมถึงการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จะมีส่วนในการกำหนดการออมตามแรงจูงใจต่างๆ ทั้งนี้แบบจำลองสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคและการออมของคนในระบบเศรษฐกิจ คือแบบจำลองวงจรชีวิตและรายได้ถาวร (Life-cycle Permanent Income Hypothesis) ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยของ Modigliani and Brumberg (1954) และ Friedman (1957) เนื้อหาสำคัญของแบบจำลองได้อธิบายไว้ว่าผู้บริโภคจะพยายามจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งชีวิตเพื่อจะรักษาระดับการบริโภค ให้เป็นไปอย่างราบรื่นตลอดช่วงอายุขัยของตนเอง การจัดสรรทรัพยากรระหว่างเวลาของผู้บริโภคซึ่งสามารถทำได้โดยผ่านการออมและการกู้ยืมเงิน จะเห็นได้ว่าการออมจะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรระหว่างเวลาของผู้บริโภค ซึ่งเกิดจากการที่ผู้บริโภคมองไปข้างหน้าและได้วางแผนการใช้จ่ายเงิน หากพิจารณาตามแนวความคิดของเคนส์จะพบว่าแรงจูงใจในการออม

สามารถอธิบายผ่านแบบจำลองวงจรชีวิตและรายได้ถาวร อย่างไรก็ตามแบบจำลองวงจรชีวิตและรายได้ถาวรไม่ได้พิจารณาถึงความไม่แน่นอนในชีวิตของผู้บริโภค เช่น โรคภัย อุบัติเหตุ หรือสิ่งที่ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันที่ไม่อาจคาดหมายมาก่อน ความไม่แน่นอนดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อภาวะทางการเงินของผู้ประสบโดยตรง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปยังความสามารถในการบริโภคในช่วงชีวิตที่มีเหลืออยู่ของผู้บริโภค ดังนั้นการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในชีวิตจึงมีส่วนสำคัญในการอธิบายการตัดสินใจในพฤติกรรมการบริโภคและการออม จากงานวิจัยของ Zeldes (1989) งานของ Kimball (1990) และงานของ Carroll (1992) ที่ได้พัฒนาแบบจำลองวงจรชีวิตและรายได้ถาวรซึ่งผู้บริโภคเผชิญกับความไม่แน่นอนและเป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยง ซึ่งแบบจำลองดังกล่าวได้ถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคเชิงประจักษ์ในเวลาต่อมาอย่างกว้างขวาง (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2551)

การออมของภาคครัวเรือนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการออมของภาคเอกชน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา โดยการออมในภาคครัวเรือนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้และรายจ่ายในการบริโภคของครัวเรือน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเงินออมของภาคครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า การออมภาคครัวเรือนลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขยายตัวของรายได้ต่ำกว่ารายจ่าย การออมของภาคครัวเรือนที่ลดลงส่งผลกระทบต่อการลงทุนในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) การขาดแคลนเงินออมจะสร้างปัญหาในระดับจุลภาคและมหภาค โดยในระดับจุลภาคได้แก่ จะทำให้ขาดความมั่นคงทางการเงินและขาดสินทรัพย์ที่จะสร้างทุนต่อไปในอนาคต สำหรับในระดับมหภาคจะส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่สมดุลระหว่างการออมและการลงทุนได้ ดังนั้นการเร่งระดมเงินออมภายในประเทศให้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการออมของครัวเรือนเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระดับรากหญ้าในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี 2551 ได้ทำการสอบถามผู้มีงานทำทั่วประเทศประมาณ 2,028 ตัวอย่างพบว่า ผู้มีงานทำร้อยละ 60.7 ออมเงินได้ และร้อยละ 39.3 เป็นผู้มีปัญหาด้านการออมที่ไม่สามารถออมได้ โดยที่ร้อยละ 26.4 เป็นผู้ที่ไม่สามารถออมเงินได้ ใช้จ่ายหมดพอดี และร้อยละ 9.0 เป็นผู้ที่ไม่สามารถออมเงินได้ และยังคงกู้ยืมเงินเพิ่ม อีกทั้งยังพบว่า มีผู้มีงานทำประมาณร้อยละ 3.0 ที่มีความสามารถในการออมได้แต่ไม่เก็บออม กลุ่มที่ไม่สามารถออมเงินมีสาเหตุหลักมาจากการใช้จ่ายเงินและระดับรายได้ที่ไม่สูงมากนัก ส่วนกลุ่มที่มีความสามารถในการออมแต่ไม่ได้ออมมีอยู่ทั้งในกลุ่มที่รายได้สูงและรายได้ต่ำ และสาเหตุของการไม่ออมนั้นมาจากความต้องการซื้อสินค้าบริการใหม่ๆ อยู่เสมอ ผลการศึกษาของงานวิจัยดังกล่าวนำมาสู่ประเด็นเชิงนโยบายที่ว่า รัฐบาลจะมีแนวทางในการส่งเสริม

การออมสำหรับผู้มีงานทำอย่างไร เพื่อให้ผู้มีงานทำมีเงินออมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในยามชราภาพ โดยการทำให้กลุ่มที่ออมไม่ได้หันมาเริ่มออมและกลุ่มที่มีศักยภาพในการออมเงินได้สามารถออมเงินมากขึ้น ปัจจุบันการออมสามารถแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ เช่น การออมในรูปแบบเงินสดที่อยู่ในรูปของเงินฝากซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น เงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำ การออมในรูปแบบหลักทรัพย์ ประกอบด้วย ตราสารทุน ตราสารหนี้ และตราสารอนุพันธ์ การออมในรูปแบบสินทรัพย์กายภาพ เช่น ที่ดิน อสังหาริมทรัพย์ ทองคำ สิ่งของประดับที่มีค่า และรถยนต์ เป็นต้น นอกจากนี้ประชาชนยังออมเงินในรูปของสวัสดิการ ประกันชีวิต กองทุนรวม ประกันสังคม สหกรณ์ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ อย่างไรก็ตามรูปแบบของการออมที่ประชาชนให้ความสนใจมากที่สุด ได้แก่ การออมเงินในรูปแบบเงินสดคือการฝากเงินไว้กับธนาคาร และได้รับดอกเบี้ยตามที่ธนาคารแต่ละแห่งประกาศไว้เมื่อครบระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้เพราะการออมในรูปแบบนี้มีสภาพคล่องสูง ความเสี่ยงต่ำ เมื่อเทียบกับการออมในรูปแบบอื่น

จากผลการสำรวจพฤติกรรมการออมของครัวเรือนไทยในไตรมาสที่ 4 ปี 2549 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) พบว่าครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการออมเพื่อสำรองไว้ใช้จ่ายในระยะสั้น ด้วยเงินจำนวนไม่มากนัก ซึ่งมีการออมต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนในภาคอื่นๆ และการออมในภาคมีการกระจายตัวยังไม่ดีนัก ครัวเรือนส่วนใหญ่ที่มีเงินออมมากจะกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลและกลุ่มอาชีพเพียงบางประเภทเท่านั้น ซึ่งจังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีพื้นที่มากที่สุดในประเทศไทย และมีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร ในทางด้านเศรษฐกิจ นักลงทุนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ต่างให้ความสำคัญกับจังหวัดนี้มาก แต่ประชากรในจังหวัดนครราชสีมาอยู่ในพื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างกลับประสบปัญหาหนี้สินต่อครัวเรือนสูงมาก และได้ศึกษาสภาพการณ์การออมภาคครัวเรือนของไทยล่าสุด พบว่าสัดส่วนการออมภาคครัวเรือนต่อการออมรวมทั้งประเทศมีแนวโน้มลดลง สะท้อนปัญหาหนี้สินของครัวเรือนสูง

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาทั้งหมด 12 แห่ง แบ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ภายใต้การดำเนินงานของภาครัฐมีทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนมีทั้งหมด 7 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยนครราชสีมา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวัน และวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติ (สารานุกรมเสรี, 2554) วิทยาลัยนครราชสีมาเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่อยู่ภายใต้การดำเนินงาน

ภาคเอกชน และขออนุญาตจัดตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2542 ในพื้นที่กว่า 21 ไร่ ณ บริเวณ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยเน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาและเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถที่จะเรียนได้ด้วยค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพทั้งในด้านวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในทุกกระดับ เพื่อให้ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำแนวคิด หลักปฏิบัติ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหารจัดการเรียนการสอนตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ทางวิทยาลัยนครราชสีมาซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาได้ดำเนินการตามนโยบายนี้มาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

เนื่องจากการออมถือเป็นส่วนประกอบสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง และธนาคารแห่งประเทศไทยที่เห็นความสำคัญของการสนับสนุนการวิจัยเพื่อหาแนวทางส่งเสริม กระตุ้นการออมของประชาชน ปรับเปลี่ยนค่านิยม และแนวความคิดของประชาชนในเรื่องการออม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำวิทยาลัยนครราชสีมาเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อทำให้ทราบถึงรูปแบบการออมพร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมของบุคลากร เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่จะปรับพฤติกรรมและส่งเสริมให้เกิดการออมต่อไปในอนาคตได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา
2. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา
3. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการออมของบุคลากรในวิทยาลัยนครราชสีมา

4. ข้อมูลด้านพฤติกรรมและรูปแบบการออม รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการออมที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนระดมเงินทุน เพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะหรือผู้ที่สนใจทั่วไป

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาพฤติกรรม รูปแบบ และการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของในวิทยาลัยนครราชสีมา โดยศึกษาจากบุคลากรที่ทำงานในวิทยาลัยนครราชสีมาทั้งหมด จำนวนบุคลากรรวม 218 คน แบ่งเป็นพนักงานวิทยาลัย 174 คน เจ้าหน้าที่ 44 คน

1.5 นิยามศัพท์

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง กิริยาอาการ บทบาท ลีลา ท่าทาง การประพฤติปฏิบัติ การกระทำที่แสดงออกให้ปรากฏ สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งใน 5 ทวาร คือ โสต สัมผัส จักขุสัมผัส จีวาหสัมผัส ฉานสัมผัส และทางผิวหนังหรือมิฉะนั้นก็สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2532)

การออม หมายถึง พื้นฐานของการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลเพื่อป้องกันการมีรายจ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้น เป็นการสะสมเงินไว้ใช้จ่ายในยามที่ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีปัญหาเกี่ยวกับรายได้เกิดขึ้น เช่น การมีรายได้ลดลง รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากภาวะเงินเฟ้อ (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

เงินฝาก คือ เงินที่ประชาชนนำมาฝากไว้กับธนาคาร ซึ่งอาจเป็นเงินออมที่เหลือจากการใช้จ่ายที่จำเป็นภายในครอบครัวแล้ว หรืออาจเป็นจำนวนเงินที่กันไว้ก่อนการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนก็ได้ โดยที่ธนาคารจะจ่ายผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากตามอัตราที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

เงินฝากออมทรัพย์ หมายถึง การฝากเงินที่ละน้อยเพื่อวัตถุประสงค์ในการออมและธนาคารให้การส่งเสริมการออมของประชาชน จึงได้เปิดให้มีการฝากประเภทนี้ขึ้น และธนาคารจะต้องจ่ายคืนเมื่อถูกทวงถาม (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

การเล่นแชร์ คือ การลงทุนในตลาดเงินนอกระบบ ที่บุคคลกลุ่มหนึ่งมารวมกันเป็นสมาชิกลงแชร์ และตกลงที่จะออกเงินทุนเป็นเงินกองกลางทุกรอบระยะเวลาที่แน่นอนตามที่หัวหน้าวงแชร์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบวงแชร์กำหนด (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

หนี้สิน คือภาระผูกพันที่บริษัทต้องชำระในภายหน้า (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2544)

รายได้ส่วนบุคคลสุทธิรวม หมายถึง จำนวนเงินรายได้ภายหลังการหักภาษีที่สมาชิกภายในครอบครัวมอบให้แก่ครอบครัว โดยปกติจำนวนรายได้เงินเดือนที่เป็นตัวเลขในบัญชีมักจะมีจำนวนสูงกว่ารายได้ที่ได้รับจริงๆ (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

รายจ่ายประจำที่ต้องจ่ายอย่างสม่ำเสมอ คือ รายจ่ายที่เกิดขึ้นทุกเดือนสำหรับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่าพาหนะเดินทาง ค่าประกันภัย ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและรายจ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการครองชีพของครอบครัว (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

เงินออมระยะสั้น คือ จำนวนเงินส่วนใหญ่ที่มีการกำหนดเตรียมเงินไว้เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งภายในระยะเวลาไม่นานนักในอนาคต เช่น อาจเป็นระยะเวลา 2-3 ปีข้างหน้า ส่วนใหญ่แล้วการออมในระยะสั้นมักเป็นการออมไว้สำหรับรายจ่ายระยะฟุ่มเฟือย และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดลำดับก่อนหลังของความสำคัญในการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ได้ (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)

เงินออมในระยะยาว คือ จำนวนเงินที่ตั้งใจเตรียมไว้เพื่อการใช้จ่ายในระยะเวลาอันยาวนานอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป (สุพพตา ปิยะเกศิน, 2546)